

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

SALVADOR
DALÍ

Chipuri
ascunse

Traducere din franceză de
ILEANA CANTUNIARI

HUMANITAS
fiction

Redactor: Hortenzia Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Maria Nicolau, Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

SALVADOR DALÍ
VISAGES CACHÉS

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, 2015
By arrangement with Peter Owen Publishers, London
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2015, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dalí, Salvador

Chipuri ascunse / Salvador Dalí; trad.: Ileana Cantuniari. –

București: Humanitas, 2015

ISBN 978-973-689-930-0

I. Cantuniari, Ileana (trad.)

821.134.2-31=135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuvânt înainte

Oricine trebuie, mai devreme sau mai târziu, să ajungă inevitabil la mine! Unii, insensibili la pictura mea, admit că desenez ca Leonardo. Alții, care au ceva de reproșat esteticii mele, acceptă să recunoască în autobiografia mea unul din „documentele umane“ ale epocii noastre. Alții, de asemenea, care pun la îndoială „autenticitatea“ Vieții mele secrete, au descoperit în mine înzestrări literare superioare talentului de care dau dovadă în tablourile mele și caracterului de farsă, după cum zic ei, al confesiunilor mele. Dar, încă din 1922, marele poet García Lorca prezisese că eram menit unei cariere literare și lăsase a se înțelege că viitorul meu era tocmai în „romanul pur“. Și apoi, cei ce îmi detestă pictura, desenele, literatura, bijuteriile, obiectele mele suprarealiste etc. proclamă că am geniul teatrului și că ultima mea punere în scenă a fost una dintre cele mai senzaționale ce s-au văzut vreodată pe scena Metropolitanului...

Astfel încât este greu să nu ajungă cineva, într-un fel sau altul, sub autoritatea mea. Am totuși în povestea asta mai puțin merit decât s-ar putea crede, căci unul din principalele motive ale reușitei mele este încă și mai simplu decât acela al multiformei mele magii: neîndoielnic sunt cu adevărat artistul cel mai pasionat de muncă din vremurile noastre. După ce am petrecut patru luni retras în munții din New Hampshire, nu departe de frontiera canadiană, scriind fără răgaz câte paisprezece ore pe zi, isprăvind astfel Chipuri ascunse, „conform programului“ – dar fără să mă relaxez niciodată! –, m-am reîntors la New York și mi-am revăzut niște prieteni la Morocco. Viața lor rămăsese exact în același punct, de parcă i-aș fi părăsit în ajun. A doua zi dimineața m-am dus în atelier în care artiștii așteptaseră vreme de patru luni clipa de inspirație... Câte gânduri îmi

trecuseră prin minte în tot acest timp! Câte personaje, imagini, proiecte arhitecturale și dorințe se născuseră, trăiseră, muriseră și învieseră, arhitecturalizate!

Paginile romanului meu nu constituie decât o parte din ultimul meu vis. Inspirația sau puterea sunt ceva ce se capătă prin violență și prin trudă ingrată și îndârjită de fiecare zi.

De ce am scris acest roman?

În primul rând, pentru că îmi găsesc timp de a face ce vreau și pentru că voiam să scriu acest roman.

În al doilea rând, pentru că istoria contemporană oferă un eșafodaj excepțional pentru un roman privind evoluția și conflictele marilor pasiuni umane și pentru că istoria războiului, și în mod special istoria sfâșietoarei perioade de după război, trebuia fatalmente să fie scrisă.

În al treilea rând, pentru că dacă nu aș fi scris-o eu, ar fi făcut-o altcineva în locul meu și ar fi făcut-o prost.

În al patrulea rând, pentru că este mai interesant, în loc de a „copia istoria“, să o anticipăm și să o lăsăm să imite cât poate ea mai bine ceea ce noi am născocit... Pentru că am trăit zi după zi în intimitatea protagoniștilor dramei epocii de dinainte de război în Europa; i-am urmat în drama emigrării în America și mi-a fost așadar ușor să mi-o imaginez pe aceea a întoarcerii lor... Pentru că, din secolul al XVIII-lea începând, trilogia pasională inaugurată de divinul marchiz de Sade a rămas incompletă: sadism, masochism... Trebuia inventat al treilea termen al problemei, acela de sinteză și de sublimare: cledalismul, după numele eroinei romanului meu, Solange de Cléda. Putem defini sadismul ca fiind plăcerea procurată de suferința provocată obiectului; masochismul, ca fiind plăcerea procurată de suferința la care obiectul vă supune. Cledalismul înseamnă plăcerea și suferința sublimate într-o identificare transcendentă cu obiectul. Solange de Cléda reface adevărata pasiune normală: o Sfântă Tereza profană; Epicur și Platon arzând la aceeași flacără a unui misticism feminin etern. Oamenii sunt astăzi afectați de mania vitezei, care nu este decât mirajul fugar și iute risipit al „racursiului umoristic“. Am vrut să reacționez împotriva acestui lucru scriind un „adevărat roman“, lung și plicticos. Însă nimic nu mă plictisește vreodată. Cu atât mai rău pentru aceia care sunt

saturați de plictiseală. Doresc încă de pe acum să abordez vremurile noi ale responsabilității intelectuale în care ne vom angaja odată cu sfârșitul acestui război...

Un adevărat roman de atmosferă, de introspecție, de revoluție și de arhitecturalizare a pasiunilor trebuie să fie (așa cum a fost întotdeauna) exact contrariul unui Mickey Mouse de cinci minute sau al senzației de vertij a unui salt cu parașuta. La fel ca într-o lentă călătorie cu trăsura pe vremea lui Stendhal, se cuvine să fim în stare să descoperim încetul cu încetul frumusețea peisajelor sufletului pe care le străbatem; fiecare nouă cupolă de pasiune trebuie să apară treptat, la momentul potrivit, astfel încât spiritul fiecărui cititor să aibă răgazul să le „savureze“...

Înainte de a-mi fi terminat cartea, s-a pretins că scriu un roman balzacian sau huysmansian. Este, dimpotrivă, vorba de un roman riguros dalinian, iar cei care mi-au citit Viața secretă cu atenție vor descoperi lesne sub structura romanului prezența familiară, permanentă și viguroasă a miturilor esențiale ale vieții mele și ale mitologiei mele personale.

În 1927, așezați într-o zi sub soarele primăvăratice pe terasa cafenelei Regina la Madrid, mult regretatul poet Federico García Lorca și cu mine am avut împreună ideea unei opere muzicale cu totul inedite. Opera muzicală era într-adevăr una din pasiunile noastre comune, căci doar prin această modalitate toate genurile lirice existente pot fuziona într-o unitate perfectă și biruitoare, la punctul maxim al măreției și al necesarei lor stridențe, ce trebuia să ne permită să exprimăm întreaga confuzie ideologică, imensă, lipicioasă, vâscoasă și absolută a epocii noastre. În ziua în care am aflat la Londra vestea morții lui Lorca, victimă a istoriei oarbe, mi-am spus că va trebui să fac opera noastră de unul singur. Am perseverat de atunci în ferma mea hotărâre de a realiza într-o bună zi acest proiect, la ceasul deplinei mele maturități, iar publicul meu știe – și așteaptă – faptul că eu fac aproape tot ce spun și făgăduiesc.

O să fac așadar opera „noastră“... Dar nu imediat, căci, de îndată ce voi fi isprăvit acest roman, mă voi retrage un an întreg în California, unde doresc să mă dedic din nou și în mod exclusiv picturii și să-mi pun în aplicare ultimele idei estetice cu o fervoare

tehnică fără precedent în profesia mea. După care mă voi apuca imediat să învăț cu răbdare muzica. Pentru a stăpâni perfect armonia, doi ani îmi vor fi de ajuns – n-am simțit-o eu în realitate curgându-mi prin vene de două mii de ani? Pentru această operă am de gând să fac totul – libretul, muzica, regia, costumele – și, în plus, o voi dirija eu însumi.¹

Nu pot garanta că acest fragment dintr-un vis va fi bine primit. Un lucru este însă sigur: prin totalul activității mele fenomenale și polimorfe, voi fi lăsat în pielea tare a „spatelui artistic”, rotund și moleșit, al epocii mele amprenta evidentă, anagrama pecetluită în focul personalității mele și în sângele Galei, a întregii generozități fertilizatoare a „născocirilor mele poetice”. Câți vor fi fiind deja aceia nutriți sufletește de opera mea! Fie așadar ca acel care a făcut „la fel de mult” să-mi azvârle prima piatră.

SALVADOR DALÍ

¹ Lucrez acum la o tragedie eroică: *Martiriu*. Va fi opera mea. (S.D., 1973)

Mulțumiri

Țin să-i mulțumesc în mod deosebit Doamnei Hélène Pasquier, fără de care această versiune a *Chipurilor ascunse* ar fi fost cu siguranță imposibilă.

S.D.

Personajele acestui roman sunt închipuite.
Orice asemănare cu personaje existente
sau care au existat ar fi pur întâmplătoare.

*Dedic acest roman Galei, care mi-a stat neîncetat alături
în timp ce-l scriam, care a fost zâna bună a echilibrului
meu, a alungat salamandrele îndoielilor mele și i-a întărit
pe leii certitudinilor mele...*

*Galei, care, prin noblețea ei sufletească, m-a inspirat și
mi-a servit drept oglindă, reflectând geometriile cele mai
pure ale esteticii emoțiilor, care mi-a îndrumat munca.*

PARTEA ÎNTÂI
Câmpia luminată

Prietenii contelui Hervé de Grandsailles

Contele de Grandsailles rămăsese o bună bucată de timp așezat, cu capul sprijinit pe mână, pradă unei obsedante reverii. Își ridică ochii, lăsându-și privirea să rătăcească peste câmpia de la Creux de Libreux. Nimic nu avea mai multă importanță în ochii săi decât acea câmpie. Un sentiment de frumusețe emana din acel peisaj, o impresie de prosperitate se degaja din acele ogoare. Și ceea ce aveau excepțional acele ogoare era pământul lor, și ceea ce avea mai prețios acel pământ era umiditatea sa, iar ceea ce producea mai de preț acea umiditate era un anume soi de noroi... Notarului său, ce-i era totodată prietenul cel mai devotat, maestrul Pierre Girardin, și care avea o slăbiciune pentru limbajul literar, îi plăcea să spună despre Grandsailles: „Contele este întruchiparea vie a unuiu din acele rare fenomene ale solului care scapă încă iscusinței și resurselor agronomiei – un sol plămădit din pământ și din sânge țâșnit din cine știe ce izvor necunoscut, o argilă magică din care este modelat duhul pământului nostru natal.“

Când lua cu sine câte un nou vizitator pentru a-i arăta domeniul, contele, coborând spre ecluze, nu scăpa prilejul de a se apleca pentru a lua de pe jos un bulgăre de pământ și, frământându-l între degetele-i de aristocrat, declara pentru a suta oară, dar pe tonul improvizației de moment:

„Vezi dumneata, dragă prietene, ceea ce explică neîndoielnic miracolul acestei regiuni este ductilitatea, oarecum ordinară, a solului nostru; căci nu doar vinul nostru este unic, dar noi mai avem și trufa, mister și comoară a acestui pământ la suprafața căruia se târăsc cei mai mari melci din Franța, rivalizând cu cealaltă creatură stranie, racul! Și toate acestea încadrate de vegetația cea

mai nobilă și mai generoasă: stejarul-de-plută, veșnicul jupuit la dispoziția noastră.“

Și, dintr-o creangă joasă, smulgea în trecere o mână de frunze de stejar-de-plută, le strivea între degete, le mărunțea în podul palmei, savurând pe pielea sa fină senzația de spinoasă rezistență pe care o oferea contactul cu ele, senzație care era suficientă pentru a-l izola de restul lumii. Căci, dintre toate continentele globului, Grandsailles nu avea considerație decât pentru Europa; din toată Europa nu iubea decât Franța, din Franța nu adora decât ținutul Vaucluse, iar în acel Vaucluse, colțul ales al zeilor era tocmai cel în care se înălța castelul Lamotte, unde el se născuse.

Încăperea cea mai bine situată din castelul Lamotte era camera sa; de acolo, dacă te așezai într-un loc anume, priveliștea era unică. Acest loc era precis delimitat de patru romburi mari, așezate în dreptunghi pe solul cu dale albe și negre, în cele patru colțuri ale cărora se odihneau, conform unei perfecte geometrii, cele patru picioare în formă de gheare ușor strânse ale unui delicat birou Ludovic XVI, purtând semnătura ebenistului Jacob. La acest birou stătea așezat contele de Grandsailles, privind peste spațiosul balcon Régence câmpia de la Creux de Libreux, luminată de soarele ce scăpăta.

Nimic nu putea să exalte cu mai mult lirism fervoarea sentimentelor patriotice ale lui Grandsailles decât neobositul spectacol pe care aspectul schimbător al acelei câmpii fertile îl oferea vederii sale. Un lucru totuși distrugea în ochii săi perena armonie a aceluia peisaj: pe o întindere de aproape trei sute de metri pătrați, arborii fuseseră tăiați, făcând să apară pământul pleșuv și sterp care strica în mod neplăcut linia curgătoare și melodioasă a unui codru de sumbri stejari-de-plută. Până la moartea părintelui lui Grandsailles, acea pădure rămăsese neatinsă, aducând panoramei ample un prim-plan omogen, format din întunecoasa, unduitoarea și orizontală linie de stejari, punând în valoare zărilor luminoase ale văii, tot orizontală și domol modulată.

Însă, după moartea bătrânului conte, proprietatea, grevată de ipotecă și de datorii mari, trebuise să fie divizată în trei părți. Două dintre ele ajunseră pe mâinile unui mare moșier de origine bretonă, Rochefort, care deveni pe dată unul dintre adversarii politici cei

mai înverșunați ai contelui. Unul dintre primele lucruri pe care le făcu Rochefort atunci când își luă în posesie noul domeniu a fost să taie cele trei sute de metri pătrați de stejari-de-plută ce-i reveneau. Aceștia, ajungând separați de restul codrului, își pierduseră orice valoare productivă. Îi înlocuise cu o plantație de viță-de-vie, care creștea meschin pe acel sol istovit și excesiv de pietros. Cele trei sute de metri pătrați de stejari-de-plută smulși din inima pădurii familiei lui Grandsailles nu numai că purtau urma dezmembrării domeniului, dar pe deasupra spărtura respectivă lăsase la vedere locul numit Moulin des Sources¹, locuit de atunci de Rochefort – un loc regretat în mod dureros, căci el comanda irigarea, și deci fertilitatea, celei mai mari părți a terenurilor cultivate de Grandsailles. Moulin des Sources fusese mai înainte complet ascuns de pădure și singurele vizibile din camera contelui erau pe atunci giruetele sale, ce se înălțau peste vârfulurile a doi stejari scunzi.

În afară de extremul său atașament pentru pământ, una dintre cele mai exigente pasiuni care-l însuflețeau pe Grandsailles era cu siguranță sentimentul frumosului. Se simțea înzestrat cu imaginație puțină, era însă pe deplin conștient de bunul său gust, iar mutilarea pădurii sale îi rănea adânc simțul estetic. De la ultima sa înfrângere electorală, cu cinci ani mai înainte, contele de Grandsailles, cu acea intransigență ce-i caracteriza toate deciziile, abandonase politica, în așteptarea momentului când evenimentele ar fi luat o întorsătură critică. Aceasta nu implica dezgust pentru politică. La fel ca orice bun francez, contele era un politician innăscut. Îi plăcea să repete formula lui Clausewitz: „Războiul nu este decât continuarea unei politici cu alte mijloace.“ Era sigur că se mergea direct spre un război inevitabil cu Germania și că iminența lui era demonstrabilă matematic. Grandsailles aștepta acest moment pentru a se arunca iarăși în vârtoarea politicii, dorind sincer ca acest lucru să se întâmple cât mai repede cu putință, căci simțea slăbiciunea și corupția punând cu fiecare zi care trecea tot mai mult stăpânire pe țară. Ce interes mai puteau avea în ochii săi de acum înainte incidentele anecdotice ale politicii locale?

1 În traducere: Moara de la Izvoare. (N. tr.)

Și, așteptând cu nerăbdare să izbucnească războiul, contele de Grandsailles se gândea să dea un mare bal...

Nu, nu doar proximitatea dușmanului său politic era ceea ce-l irita atunci când vedea Moulin des Sources. De-a lungul acelor cinci ani, în cursul cărora eroica și ferma abnegație a maestrului Girardin reușise să-i stabilizeze averea și să organizeze productivitatea terenurilor sale, ultimele răni pe care dezmembrarea domeniului le produsese orgoliului său păreau să se fi cicatrizat încet și definitiv. Se cuvine adăugat că, dacă Grandsailles se dovedise relativ indiferent față de micșorarea patrimoniului său, nu renunțase niciodată la speranța de a răscumpăra terenurile ce-i fuseseră smulse, iar această idee, pe care o nutrise tainic printre îndepărtate planuri de viitor, îl ajuta în mod provizoriu să se simtă încă și mai detașat de proprietățile sale ancestrale.

În schimb, nu se putuse niciodată deprinde să-și vadă pădurea mutilată și suferea tot mai mult cu fiecare zi care trecea descoperind acel loc pustiu, unde, bătuți de vânt, cârceii unei vițe-de-vie ce trăgea să moară își răsuceau jalnic brațele chircite, la intervale geometrice – ireparabilă profanare pe orizontul primelor sale amintiri, pe orizontul și stabilitatea copilăriei sale, cu suprapunerea celor trei vârste ale ei pe care lumina le amesteca atât de tandru: pădurea întunecoasă în prim-plan, apoi câmpia luminată, apoi cerul!

Doar un studiu detaliat al topografiei particulare a regiunii ar putea totuși să explice mulțumitor motivul pentru care acele trei elemente ale peisajului, atât de imuabil și de strâns asociate, produceau un efect atât de sfâșietor, emoțional și elegiac, de contrast luminos în acea câmpie. Încă de la începutul după-amiezii, umbrele ce cădeau de pe munții din spatele castelului începeau să năpădească încetul cu încetul pădurea de stejari-de-plută, cufundând-o brusc într-un soi de întuneric prematur și antecrepuscular; și, în timp ce prim-planul peisajului se învăluia într-o umbră uniformă și catifelată, soarele, care cobora în amurg în scobitura unei adânci depresiuni de teren, lumina câmpia cu strălucirea sa, razele sale oblice conferind celor mai mărunte detalii geologice, celor mai mici accidente ale solului, un relief tot mai puternic – accentuat până la paroxism de proverbiala limpezime a atmosferei. Ai

fi crezut că ții atunci în podul palmei întregul șes de la Libreux, ai fi zis că poți distinge o șopârlă ce moțăia pe vechile pietre ale unei case ce se afla la o depărtare de mai mulți kilometri. Abia la cele din urmă luciri ale amurgului, aproape în pragul nopții, ultimele fășii de lumină ale soarelui scăpătând își slăbeau strânsoarea pe deasupra culmilor încă învăpăiate, părând astfel că vor, în pofida legilor naturii, să perpetueze o himerică supraviețuire a zilei. La marginea negurii, câmpia de la Creux de Libreux apărea încă luminată. Și poate că acestei excepționale receptivități la lumină îi datora contele de Grandsailles, atunci când trecea printr-unul din dureroasele sale accese de depresie, când melancolia îi împovăra sufletul cu umbrele-i mortale, puțința de a vedea speranța ancestrală a unei vieți eterne și îmbelșugate înălțându-se din întunecatul, adâncul, spinosul codru de stejari-de-plută al durerii sale – câmpia de la Creux de Libreux, scăldată în blânda lumină a soarelui, câmpia luminată! De câte ori, după îndelungi șederi la Paris, atunci când spiritul lui Grandsailles se prăbușea în scepticismul inactiv al vieții sale emoționale, doar amintirea unei fugare priviri spre câmpia sa fusese de ajuns pentru a face să retrăiască în el o nouă și strălucitoare dragoste de viață!

De data asta, Grandsailles găsisse Parisul într-atât de cufundat în probleme politice încât șederea sa în capitală fusese extrem de scurtă. Se reîntorsese în castelul său Lamotte fără să fi avut măcar timpul de a fi afectat de acea deziluzionare treptată pe care o atrăgea după sine la urma urmei o complezență mult prea continuă pentru un tip de relații bazate exclusiv pe apriga comedie a prestigiului social; de data asta, dimpotrivă, era la întoarcerea sa încă însetat de sociabilitate și înclinat să-și invite prietenii cei mai apropiați să vină să-și petreacă, la fel ca în alte dăți, sfârșitul de săptămână împreună cu el.

Trecuseră deja două săptămâni de când Grandsailles se întorsese și lua ca de obicei cina, compusă din melci și raci, în compania notarului său, Pierre Girardin. Amândoi făceau, în timpul acestor mese, interminabile conversații cu voce scăzută, serviți de către Prince, bătrânul servitor al familiei, care mergea în vârful picioarelor.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	5
<i>Mulțumiri</i>	9

PARTEA ÎNTÂI Câmpia luminată

1. Prietenii contelui Hervé de Grandsailles	15
2. Prietenii doamnei Solange de Cléda	64

PARTEA A DOUA *Nil*

3. Un bal amânat	145
4. Noaptea de dragoste	170
5. Război și transfigurare	206

PARTEA A TREIA Prețul victoriei

6. Forța destinului	251
7. Lună de fiere	278
8. Himeră a himerelor, totul este himeră... ..	322
<i>Epilog. Câmpia luminată</i>	368
<i>Postfață</i>	390